

Houten weidemolens in ons gebied: kunstwerkjes om te behouden

door Ico van Dijk

Om de typische Zaanse weidemolentjes te behouden, onderhoudt een aantal leden van de Vogelbeschermingswacht "Zaanstreek" al sinds 2013 voor Staatsbosbeheer in de Polder Westzaan een zestal houten molentjes.

Rob Koeman is destijds als coördinator gestart, daarbij de laatste jaren geassisteerd door Tom Swart, Wim de Vos en Ico van Dijk. Rob heeft het stokje nu aan mij als coördinator van de werkzaamheden overgedragen en ik ben samen met Wim de Vos en nieuwkomers Gerard Grin en Rob Oudejans dit seizoen aan de slag gegaan. Een prettige bijkomstigheid is dat Gerard inmiddels een vaarbewijs heeft gehaald en we nu dus, samen met Wim, twee schippers hebben. De molentjes zijn namelijk alleen per boot te bereiken en de boten van Staatsbosbeheer mogen alleen door iemand met een vaarbewijs bestuurd worden.

Waar staan de molentjes?

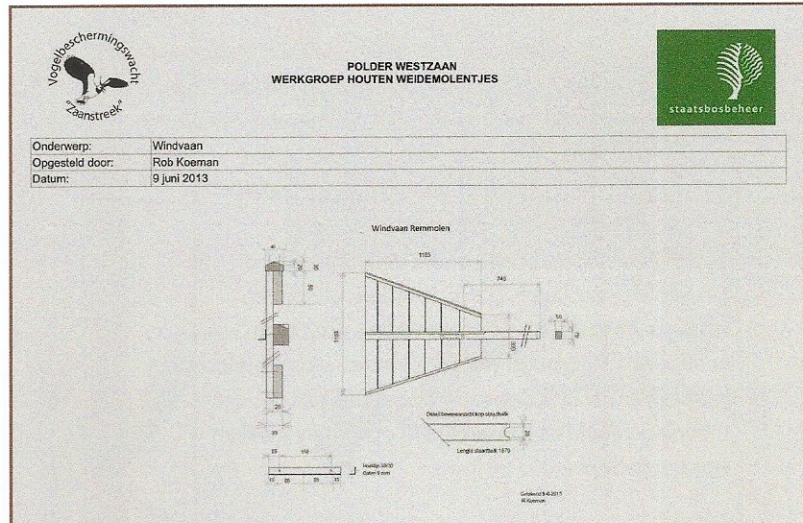
Er staan weidemolentjes in het Guisveld (2), het Euverenweggebied (1), het Westzijderveld (1) en in De Reef (2). Het binnenwerk van één van de molens (nummer 4) is een aantal jaren geleden kapot gegaan omdat waarschijnlijk de beveiliging tegen harde wind niet (goed) heeft gewerkt. Een geluk bij een ongeluk was dat dit molentje eigenlijk geen functie meer heeft omdat er aan de andere kant van het perceel een pomp is geplaatst die het echte werk – water op- of afpompen - doet. De reparatie is een duur grapje maar de molen is landschappelijk best een blikvanger en Staatsbosbeheer heeft dan ook besloten dat deze functieloze molen wel moet blijven bestaan. Dit betekent dat alleen de buitenkant nog regelmatig door ons geschilderd wordt.

Drie molentjes hebben een naam gekregen van een aantal (voormalige) Staatsbosbeheerboswachters: De Gerrevink, Het Maatje en De Wolf, vernoemd naar Eric van Gerrevink, Wouter Maatje en Bob de Wolf.

Weidemolentje 'De Gerrevink'
(foto: Ico van Dijk)

Wat betekent het in stand houden eigenlijk?

Dat kan je in twee delen opsplitsen: jaarlijks onderhoud en driejaarlijks groot onderhoud. Voor het jaarlijks onderhoud wordt iedere molen (behalve dan nummer 4) jaarlijks bezocht. Van het binnenwerk worden de wiggen van de tandwielen vastgezet, worden de betreffende onderdelen gesmeerd, de put uitgebaggerd en wordt gecontroleerd of de windbeveiliging goed werkt. Er zijn hiervoor door Rob Koeman diverse werktekeningen gemaakt. Groot onderhoud houdt in dat iedere molen elke drie jaar helemaal wordt nagekeken en twee keer in de verf wordt gezet. Er is een schema waarbij ieder jaar twee molens op deze manier onderhanden worden genomen.

Een werktekening van de windvaan, gemaakt door Rob Koeman

Meestal wordt half juli (na het broedseizoen) met het werk gestart en afhankelijk van de weersomstandigheden en voortgang is alles dan half oktober klaar.

Gaat altijd alles van een leien dakje?

Meestal wel, al zit het weer niet altijd mee. Soms loopt de ploeg ook tegen onvoorziene zaken aan zoals een windvaan waarvan het hout verrot is. Dat betekent een nieuwe vaan maken. Een klus die Wim op het lijf is geschreven. Ook kunnen rond de molentjes de houten afrasteringsplanken verrot zijn of hebben koeien de boel gesaboteerd en 'de kont tegen de plank gegoid'. Dit betekent uiteraard vernieuwen of herstellen. Wespennesten kunnen ook een probleem vormen.

In 2022 ontdekten Rob Koeman en ik bij de laatste werkzaamheden dat er binnen in molen nummer 5 een wespennest zat. Daardoor kon er dat jaar niets aan deze molen worden gedaan. In 2023 bleek bij een eerste inspectieronde dat het nest nog steeds bewoond werd. Ook werd toen bij molen nummer 4 een wespennest geconstateerd. Gerard, die ook imker is, heeft dit milieuvriendelijk opgelost zodat het onderhoud weer kon worden uitgevoerd.

Wordt de kennis en ervaring ook overgedragen?

Rob Koeman, Tom Swart en Wim de Vos hebben in de loop der jaren veel kennis en ervaring opgedaan. Ik heb in de praktijk veel van hen geleerd. Omdat er van de molentjes geen tekeningen voorhanden waren, heeft Rob de meeste onderdelen inmiddels zelf uitgetekend. Echter, de kennis zit bij een beperkt aantal personen en voor een groot deel in het hoofd opgeslagen. Dat is de reden waarom in 2018 een instructiefilm is gemaakt en in 2023 een handboek 'Onderhoud Weidemolentjes' is opgesteld. Kennisoverdracht is dan naast de praktijk ook in theorie geregeld en kan eveneens op andere plekken worden gebruikt.

Wat betreft die kennis en ervaring mag ook niet onvermeld blijven dat de ploeg in het seizoen 2014/2015 een molen van boer Koopman in het Guisveld geheel heeft gerenoveerd. In dit geval betrof het geen molen van Staatsbosbeheer maar van een particulier.

Al met al is het in stand houden van de molens een leuk en waardevol karwei waar de ploeg nog jaren mee door wil gaan!

Werkgroep Weidemolentjes
Guisveld, Euverenweg,
Westzijderveld en de Reef

Onderwerp:	Handboek Onderhoud weidemolentjes
Opgesteld door:	Ico van Dijk en Rob Koeman (VBWZ)
Datum:	13 april 2023
Laatst bijgewerkt:	12 mei 2023

Alle kennis is vanaf 2023 opgeslagen in een handig handboek 'Onderhoud Weidemolentjes'